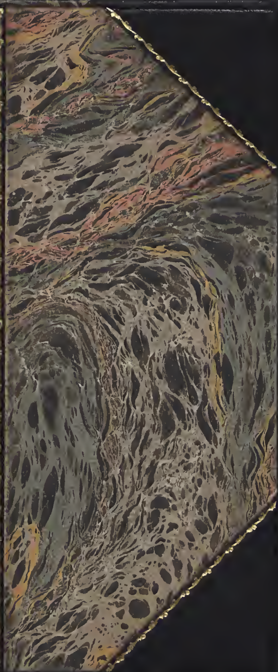
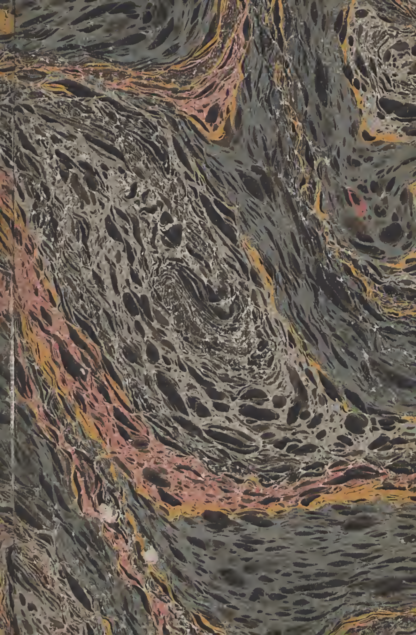

SCHEEPS-TOGT

na

YSLAND en GROENLAND,

gedaan door

DITHMAR BLEFKENIUS.

In 't Jaar 1563.

Waar in d'ontdekking der Landen, Godsdienſten, en Zeeden der Menſchen, nevens ſonderling-ſeldſame ontmoetingen, nauwkeurig beſchreven worden.

Nu aldereerſt vertaald.

Met noodige Konſt-Printen, en een Regiſter verrijkt.

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER AA, Boekverkoper, 1706.
Met Privilegie.

KORTEN INHOUD
DER
HOOFDSTUKKEN.

I.	Wanneer *Ysland* eerst is bekend geworden.	Fol. 1
II.	Van de Godsdienst der *Yslanders.*	3
III.	Van het Leven en de Seden der *Yslanders.*	6
IV.	Van de Wonderlijke Poelen en Rivieren in *Ysland.*	10
V.	Van de wonderlijke Bergen in *Ysland.*	11
VI.	Van de Rijkdommen der *Yslanders.*	14
VII.	De Wijse van Regtpleegen by de *Yslanders.*	19
VIII.	Beschrijving van *Groenland.*	20

VOOR-REDEN.

Gunstige Leser!

Lsoo 't nu meer als 40 jaren is geleden, dat ik in *Ysland* geweest ben, sult gy u verwonderen, dat dese Beschrijving nu eerst het ligt siet: Maar ik sal d'oorsaak daar van kortelijk verhalen.

Uyt *Ysland* ben ik (als hier na sal volgen), met *Valkeniers* na *Lissabon* gevaren, alwaar verstond dat drie Schepen naar *Indien* Zeyl-rede lagen. Tot desen Togt was ik seer begeerig, gelijk ook waren twee jonge *Neerlanders*, die ik tot *Lissabon* gevonden had: Wy sijn dan met ons driën na *Cadix* getrokken; maar eer wy daar quamen, waren de Schepen al weg: daar op sijn wy alle drie na *Golette* in *Barbaryen* gevaren, daar ik een *Renegaad* vond, die te *Deventer* was geboren, en tamelijk *Latijn* konde spreken; dese woonde in *Numidien*, nu *Marocco* genaamt, in de Stad *Tingit*, daar hy sijn voornaamste Huyshouding en Wijven had, welke na de Wet *Mahomets* drie waren.

Als nu mijn twee Medgesellen wederom na *Spaanje* waren gekeert, ben ik met desen voor Knegt, of liever Slaaf, omgereyst; en heb een groot pak Linnen, daar hy mede handelde, op mijn rug getorst. Dus sijn wy eerst na *Biserta* en *Thunis*, daar na door het Koningrijk *Marocco*, na de Stad *Tingit*, gereyst. Van dese Stad schrijft *Procopius*, datse ten tijden van den Rigter *Josua*, van die geene, die voor hen vlugteden, soude sijn gebouwt, welke Geschiedenis in twee Marmere Colommen (Pylaren) soude gegraveert sijn, met dese woorden: *Wy sijn Muarusii, die wy voor den Rover Josua gevlugt sijn*, en hoewel *Antimachiavellus* dese dingen verziert agt, soo heb ik doemaals nog eenige tekenen van vervallene Marmere Zuylen met onbekende Letteren, by een schoone Fonteyn gesien: Maar alsoo ik op dien tijd *Procopius* niet had gelesen, heb ik my niet wijders daar na bevraagt; Ik wil daarom voor mijn persoon aan *Procopius* geloof geven, te meer, wijl hy schrijft, dat *Carthago* op dien tijd; en van deselve Volkeren is gebouwt: Maar ik late *Procopius* varen. In dese Reys sijn vijf jaren doorgegaan, ondertusschen heb ik altijd de dingen van *Ysland* sorgvuldig bewaart; zijnde daar na wederom tot mijn eerste Studien gegaan, ben ik tot den Predikdienst aan het Hof van *Graaf Otto van Schouwenburg* beroepen, met welken ik veele Reysen heb gedaan, alsoo dat ik nimmer tijd heb gehad, om de dingen die ik overhoop in *Ysland* had ontworpen, in bequame rang te schikken.

Daar na ben ik in 't jaar 1582. van den *Keurvorst van Keulen Gebbard Trukzes*, in de Stad *Bon* beroepen, van waar ik na *Keulen*, om dese *Voyagie* te laten drukken, ben gereyst, op welke Reys ik van vier Moordenaars wierd overvallen, die my uytschudden, en met drie-en-twintig wonden naakt lieten leggen, aan een onder haar mijn Hembt, om my daar voor te begraven, voor uytschenkende, alsoo sy niet anders meenden, of ik was dood: Nogtans ik ben door de hulpe Gods uyt haar bloedige handen verlost, en door sijne genade nu nog levende: Maar mijne pampieren van *Ysland*, nevens alle hoop, om oyt daar weer aan te geraken, had ik jammerlijk verloren.

Als nu *Maarten Schenck* 1588 de Stad *Bon* had ingenomen, ben ik voor de tweedemaal aldaar wederom beroepen; alsdoen heeft seker Ruyter, welke my bekend was, mijne schriften van *Ysland*, seer toevallig in een leeg Huys gevonden, en mids hy mijn naam en hand kende, my die weer ter hand gesteld, en alsoo sijn sy dus lang onder my gebleven, tot dat ikse nu eyndelijk door gestadig aanhouden van geleerde Mannen, heb in 't ligt gegeven. Ik betuyg dan hier mede, dat ik geen verdigte leugens, maar het geen ik selfgesien en ondervonden heb, verhaal: hoewel ik niet onbewust ben, datter genoeg sullen gevonden werden, die alles ongeloofiijk, en niets als datse selfs gesien hebben, voor waarheyd agten. Dit is ook de reden waarom dese geleerde en treflijke Mannen, welke met seer groote moeyten en sware onkosten, deftige Geschiedenissen en Voorvallen hebben geschreven, als daar sijn *Herodotus*, *Thucydides*, *Xenophon*, en meer andere, soo verfoeyelijke schennis werd te last gelegt, datse voor Leugenaars werden gehouden. Maar dese ongelovige Berispers en Zoïli behoorden sig t'errinneren, dat in alle Landen niet eenerhande maniere van leven en doen is, nog ook eenerley Vrugten of Dieren voortkomen, alsoo men nu uyt *Indien*, waar alles anders als by ons gevonden werd, kan vernemen, en hoewel wy dat self ook niet gesien, maar het alleen van andere gehoord hebben, nogtans gelijk sulks veele en geloofwaardige Mannen betuygen, waar en waaragtig is. Hierom verwagt ik, dat vroome en ervaren Lieden, dit mijn schrijven niet sullen veragten, maar met verstand lesen: Die het tegendeel sullen doen, mogen, eer sy oordeelen, van de kosten en moeyten, arbeyd en ellende, die een Reysiger moet uytstaan, self een proef nemen. Gegeven uyt mijn Studeer-kamer tot *Giessen*, in 't Land van *Altena*, den 24 *Maart* 1608.

DITHMARUS BLEFKENIUS.

SCHEEPS-

GROENLANDIA
Ian Mayen Eyland
OCEANUS
SEPTENTRIONALIS
YSLANDIA
Hecla M.
OCEANUS
DEUCALEDONIUS
Westmanna eyar
Anno 1613 by de Biscayers bescylt
D. BLEFKENIUS SCHEEPS-TOGT Gedaan na YSLAND en Kusten van GROENLAND
Milliaria Germanica Communia 15 in uno Gradu.
Milliaria Gallica Communia quorum 20 in uno Gradu.
Fero Ins.
Hitland Ins.
Mainland
Vytgevoerd te LEYDEN door PIETER VANDER AA met Privilegie.
Dithmar Blefkenius

SCHEEPS-TOGT

na

YSLAND en GROENLAND,

van

DITHMAR BLEFKENIUS.

I. HOOFDSTUK.

Wanneer *Ysland* eerst is bekend geworden.

N 't jaar 1563 waren tot Hamburg sekere Koopluyden / die twee Schepen na Ysland souden afvaardigen: Deese versogten / na gewoonte / van de Bedienaars des Godlijken woords / in de genoemde Stad / om haar daar toe een Predicant te besorgen. Ik was ter selver tijd aldaar / verwagtende mijne Boeken van Rostok, sijnde ondertusschen in daaglijkschen omgang met de Predicanten. Doctor Paulus van Eitzen die de voornaamste was onder de selve / leyde mij sulks te vooren. Ik / die seer begeerig was / nieuwe en vreemde Landen te besien / nam sulks gewillig aan. Den 10 April gingen wy 't Zeyl / voeren onder Engelland en Schotland heen / en passeerden de vijfthien Orcadisse Eylanden / van dewelke Ferouwe en Hitland alleen bewoond werden; aldaar sagen wy een hooge Rots / in gedaante van een Moniks-kap, onder welke tegens alle winden een veylige schuylplaats is. Den 14 Juny sagen wy Ysland, sig opdoende als een Wolk in de winter / s' daags daar aan quamen wy in de Haven Hafnefort, in 't Zuyden sijnde / aan Land.

1563.

Hoe den Autheur gelegentheyd bekomt, om na Ysland te gaan.

Sijn lust tot reysen.

Ysland (van de groote koude en het gedurig Ys alsoo genaamt) / is een rouw en bergagtig Land / vol Sneeuw / wel tweemaal grooter als 't Eyland Sicilien, hebbende / na 't seggen van Olaus Magnus, in de lengte honderd mijlen; agt maanden is daar het

Beschrijving van Ysland, en bysonderheden daar van.

1563. het Ys / en nogtans brand het Eyland van binnen / en dat,te meer / om dat geduerende desen tijd / door de koude de hitte werd binnen gehouden. Dit Eyland heeft de breette door den Æquator van 65 Graden en een half. Aan desselfs Noordzijde leggen d'Eylanden Ebudæ. Of dit nu het Land sy / dat Ptolomæus noemd Thule, of dat het bequamer Ysland gedoopt is / is my onbekend / gelijk ook het Thule van Ptolomæus niet werd gevonden; soo stellen ook de Kaart-beschrijvers van voorleede tijden een meerdere lengte / omtrent Schotland, en d'omleggende Landen / als Ptolomæus gedaan heeft. Des Volks oorsprong sal ik wat hooger ophalen / daar in navolgende de Jaar-boeken van Ysland.

Of Ysland het Thule van Ptolomæus is.

In 't jaar 1400 ten tijde van Alebrand, Bisschop van Bremen, sijn daar geweest sekere Edelliede upt Oostvriesland en Bremen, die in 't Noorden nieuwe Landen wouden soeken. Dese gingen 't Zeyl van de Weser, voorby d'Eylanden Orcades, en vonden dit Eyland / dat doen al bewoond was / in 't uyterst van Europa, en noemden het / om de groote koude en het Ys / Ysland: Als sy verder Noordwaarts aan voeren / vonden sy een ander Eyland / dat sy / om dat het tegendeel waar is / Groenland doopten. Willende nu nog verder na het Noorden door de Yszee / wierden sy langen tijd verhindert door het Ys / en ten laatsten met groote moeyten daar upt geraakt sijnde / quamen sy by groote Wellen en dikke Duysternissen / waar upt / na de getuygenis van Olaus Magnus, die de Navigatie verstaan / meynen / dat de Vloed van de Zee voortkomt. Hier bleef / op een Schip na / de heele Vloot / 't welk na veel sukkelingen en gevaren / door de Tartarische Zee is gekomen in een heet Land / en aldaar in een groote en seer wijde Haven aangeland: Terwijl nu d'Inwooners van dit Land / om de groote hitte / haar in hoolen en verborgene plaatsen verschoolen / namen die aan Land getreden waren / veel goud en andere kostlijkheden / 't welk sy hier en daar vonden / na haar Schip mede: maar als sy sagen / dat haar veel Honden van onuytspreeklijke grootte vervolg-

Wie het selve en Groenland eerst ontdekt hebben.

Rampen en avonturen van d'ontdekkers.

volgden / vlooden sy seer verbaast na Boord / werdende een van haar / die/ overladen sijnde met buyt / niet had konnen ontloopen / van dese Honden verscheurt. Eyndelijk sijn sy na lang omswerven / ende haar nauw vermijdende voor de bovengemelde Wellen en Draay-kolken / in Muscovien, en wijders voorby de Oost-zee / wederom tot Bremen gearriveert, doende aan den voorgemelden Bisschop van Bremen Alebrand, verslag van haar wedervaren en avontuuren/ voorgevallen op dese wonderlijke Reys. 1563.

Door dese tijd / namentlijk in 't jaar 840 / onder de Regeering van Carolus Simplex, sijn de Nooren, na 't voorbeeld / wel eer van de Switsers, ten tijde van Julius Cæsar, uyt Noorwegen na Vrankrijk getogen / hebben daar van een goed gedeelte / 't welk op den huydigen dag nog na haar / Noormandyen werd genaamt / ingenomen en beseten; en daar uyt niet alleen swaare Oorlogen tegens d'Engelsche gevoerd / en de Zee langs de Hollandsche en Vriessche Stranden / door hare gedurige stroperijen ontrust en onveyl gemaakt; maar sy hebben ook de Saraceenen, die in Italien waren ingevallen / uyt Apulien en Calabrien verdreven. Wanneer de Noormannen in Vrankrijk sijn gekomen. Hare Daden.

Van haar Landslieden die thuys waren gebleven/ hebben sig sommige naderhand meer Noordwaards/ als in Hitland, Ferouwe, en Ysland verspreyd: Dit geeft onder andere mede haar Spraak met die der oude Noorlieden overeenkomstig/ te kennen / welke nu aan de Zeekant / voornamentlijk ontrent de vermaarde Haven en Koopstad Bergen, wegen den omgang met de Duytschen, seer is veranderd.

II. HOOFDSTUK.

Van de Godsdienst der *Yslanders*.

ANno 1398 regeerde in Denemarken en Noorwegen, Woldemar de tweede / wiens Nakomelingen dat hebben behouden tot Eric Hertog in Pomeren, en Christoffel Vorst in Bayeren, toe. Onder sijn Gebied waren ook d'Yslanders, gelijk sy ook nog sijn / die ten sijnen tijde eerst de Christelijke Religie hebben ontfangen / na dat sy soo lang d'Afgoden Wanneer d'Yslanders het Christendom hebben aangenomen.

1563. gedient hadden. Hebbende/als nog geseyt sal werden de Duyvelen voor hare gemeynsame en huysvrienden/ tot dat Luther is bekend geworden / wanneer Koning Christiaan van Denemarken, de hervorming na de Leer van Luther, heeft aangenomen/ en in sijn Koningrijken en Landen doen voortplanten / deselve van alle by-geloof en Beelden-dienstten supperende. Dese heeft ten dien eynde ook Predikanten in Ysland gesonden / als mede een Drukker / die den Bybel voor de Leeraars, welke de Latijnsche Taal niet en verstonden (die'er doen veel waren) / en ook tot dienst van de Gemeente / in de bekende of haar Moeder-spraak soude drukken / met d'Aantekening van Melanchton, en alle de Boeken van Urbaan de Koning en andere. Hy heeft ook uyt Ysland beroepen bequame Jongelingen / welke hy tot dienst der Kerken en Schoolen van haar Vaderland / op sijne kosten in de Hooge-School van Koppenhagen heeft opgetrokken en laten studeren.

Hoe de hervorming na de Leer van Luther daar is ingevoerd.

Doen ten tijde van Koning Woldemar, het Christendom eerst in Ysland is geplant geworden / had hy aldaar geordineert twee Bisschoppen / een in Schalholden, sijnde in 't Oosten, den anderen in Hollen, of na 't Westen: Deser Bisschoppen navolgers hebben nu niet dan alleen den ydelen Naam en Titel / sonder andere inkomsten / als van Boter en Visch. Als nu de Reformatie in Ysland onder Koning Christiaan was geschied / is den Bisschop van Schalholden tegen den selven met het gemeene volk opgestaan / uytroepende het Euangelium, en ombrengende de Bevelhebberen des Konings.

Sobere inkomst der Bisschoppen.

Die van Schalholden steld sig tegen de Reformatie.

In het volgende jaar 1535 heeft de Koning een Edelman uyt de Ridderschap, genaamd Paulus Hitfeld (die ik by mijn tijd nog in Deenemarken gesien heb / doen hy al heel oud was) / gesonden na Ysland, hem voorsiende van alles / als van Manschap en Wapenen/ tot sijn voornemen noodig/ welke aldaar gekomen sijnde/ d'Oproerige dempte/ en de Leere des Euangeliums weer vernieuwde en opregte. Dese liet / op sijn t'rugkomst na Deenemarken, aldaar een ander Edelman om het Land te regeeren /

en op de Kerk agt te geven. Ten sijnen tijde was aldaar de magtigste en voornaamste seekeren Tadde Bonde, welke soo haast als des Konings Krijgs-volk vertrokken was / een nieuwe samenswering maakte met de voornaamste Eylanders / die hy door sijn aansien op sijn zijde had gebragt / soo datse wederom van den Koning afvielen en hem aanhingen / in een Plaats genaamt Walos t'samen komende. Ylinks deed de Bisschop van Schalholden, dat is van 't Oost-eynde, hier van de weet aan den Onder-koning / die / om dat dese Tadde Bonde de eerste Oproer verwekt hadde / alle middelen aanwende om het volk weder op sijn zijde te krijgen. Dit stremde den voortgank der Oproerigen / en hielp Tadde Bonde ontijdig aan sijn eynd: Alsoo d'Onder-koning dit soo haast niet had verstaan / of hy sette sig in de Zaal / vermanende de schuldige tot afstand / en belooning aan de getrouwe voorstellende / met strenge bedreyging aan de Pligtbreukige en Hardnekkige. Dit had soo veel kragt / en soo goede uytwerking / dat de meeste in aanmerking van 't gevaar en de straf / welke haar beschooren stond / Tadde Bonde en sijn Aanhangers verlieten / en den Viceroy ootmoedig om vergifnis smeekten / en dat ook verkreegen. 1563. Gelijk ook eene Tadde Bonde.

Hier op wierd gemelde Tadde, als vyand des Konings en des Vaderlands uytgeroepen / en die sig met des Konings Gesaghebber hadden versoent / verbonden haar by Eede hem te vervolgen en om te brengen; eyndelijk wierd hy omcingeld / ter plaatse daar hy met de sijne sig gewoon was t'onthouden / en na dat sijn Makkers gedood waren / selver gevangen / en tot een Bisschop / om van den selven in de Gevankenis bewaard te werden / gebragt; dese hem weygerende t'ontfangen / bragtmen hem tot een van de Land-Regters / die den haat des volks vreesende / mede aarselde / om hem t'ontfangen. Ter selver tijd was daar een moedig en dapper Man / genaamt Jonas, dese seyde: Ik weet wien ik hem beveelen sal / daar hy wel sal bewaart sijn / voorts pakte hy hem aan / Die vyand des Konings en des Vaderlands word uytgeroepen, en jammerlijk aan sijn eynde raakt.

1563. hiervo hem 't hoofd af/ en begroef hem: Fluks was den Oproer gestild / en van dien tijd tot op desen huydigen dag toe / word aldaar Gods Woord na d'Augsburgse Belijdenis gepredikt.

III. HOOFDSTUK.

Van het Leven en de Seden der *Yslanders*.

BEhalven d'arme Gemeente die dienstbaar is aan de Kijske / om datse van deselve haar Schuytjens tot de Visschery ontfangt / sijn'er driederley soort van Menschen van fatsoen en aansien in dit Eyland: als eerstelijk de Lochmaders, dat is / Regts-luyden: (sijnde Loch by haar soo veel als Regt); sy bedienen het Regt / en sijn veel in getal / nogtans beurtlings / dat is twaalf om twaalf jaarlijks het waarnemende. Wat dese besluyten / sijn sy alle gehoorsaam: Ten tweeden de Bonden, of Edellieden / onder welke d'aansienlijkste sijn / die de meeste Schuyten en Vee hebben: Ten derden de Bisschoppen / dat sijn de Predikers / die'er tamelijk talrijk / en waar van sommige van alle schattingen vry sijn.

Daar sijn driederley soort van voorname Inwoonders in Ysland.

D'Yslanders sijn door de bank seer hoovaardig en opgeblasen / bysonder om hare ligchaamlijke sterkte. Ik heb'er een gesien / die een volle Ton Hamburger Bier aan sijn mond sette / en daar uyt dronk / als had het uyt een kan geweest. Beyde / soo wel Mans als Vrouwen / hebben eenerley kleeding / soo dat daar uyt nauwlijks de sexe of kunne is te kennen. Daar is geen Linnen / als dat'er van buyten werd gebragt. Het Vrouwvolk is'er schoon: maar nog opgepronkt / nog na behooren gehabent.

Yslanders opgeblasentheyd en sterkte.

Kleding en Vrouwvolk.

In 't gemeen sijn d'Yslanders seer geneygt tot Overgeloof, hebbende seekere Geesten of Duyvelen tot Huysvrienden / sijnde de sulke het gelukkigst in het visschen / die daar toe van den Duyvel 's nagts werden opgewekt: Alhoewel de Predikanten geen vlijt sparen / om haar van dese gruwelen af te trekken / dog sy sijn te diep verwortelt / blijvende

Superstitie en Overgeloof.

vende dese quaal (mits sy alle remedien van de 1563.
hand wijsen) ongeneeslijk / in soo verre / dat sy
ook den Wint verkoopen / waar van hier na een
staaltje sal volgen. 't Selve schrijft ook Olaus
Magnus van de Finnen, datse ook de Vaart der
Scheepen / in goede en voorspoedige wind / door
betoovering souden konnen ophouden. Soo dat
de Satan met haar speelt / en haar bespot / wanneer
hy schijnt haar de middelen aan de hand te geven / om soo groote saken met beuselingen uyt te
voeren : als by voorbeeld : de maandelijke affonderingen van een Vrijster / om daar mee de Voorsteven en seekere Planken van 't Schip te bestrijken /
en wat van diergelijke grollen meer sijn.

D'Ouders leeren hare jonge Kinderen lesen / en Opvoeding der Kinderen.
daar na hare Land-regten / soo dat daar weynige
gevonden werden / welke niet lesen konnen. Het
meeste Vrouwvolk gebruykt in 't schrijven letteren /
als wy / en daar nevens ook Characters of tekenen / Wijse van schrijven.
die geheele woorden beduyden / en welke niet of
seer qualijk / met onse letteren souden konnen geschreeven werden. Van jongs op leeren sy visschen / Dagelijks werk.
en daar in volherden sy al haar leven : sy hebben
nog Akkers nog Bouwerk : haar kost is Vis /
Melk en Kaas : Gedroogde en met steenen geklopte of gemalen Vis is haar brood / en Water
of Wey haren gemeenen drank / nogtans leven sy Lang leven.
veel jaren : niet weynige komen der tot den Ouderdom van 150 jaren / sonder datse oopt eenig Arts
of Heelmeester behoeven. Ik heb'er een gesien / die
seyde / dat hy 200 jaren oud was. Olaus Magnus
segt in sijn 20 Boek / d'Yslanders leven 300 jaren.
Het meeste deel van d'Yslanders heeft nimmer brood
gesmaakt of gesien. Als d'onse aan haar Meel
verkopen / mengen sy het met Melk / dat sy dan
Drabbel noemen / om te bewaren / sijnde sulks
een Banket en Lekkerny alleen voor den Adel.

De Duytschers en Deenen, die op Ysland varen Markt tot Hafnefort.
en handelen / hebben in de Haven van Hafnefort
een Plaats of Markt / die van nature sterk is /
alwaarse onder kramen hare Waren te koop stel-

1563. len / als Schoenen / Messen / Spiegels en diergelijke Snuysteryen meer / van weynig waardye; Waar tegens d'Yslanders, Traan / Swavel / Stokvis / witte Vosse-vellen / en booter verruylen. Dese vermangeling of koop / gaat nog vast of door / voor datse ter degen door onsen Brandewijn en Bier sijn opgevuld: Op dese samenkomsten brengen sy Vrouw en Kinderen meede / waar van sy de Houwbare Dogters aan d'onse / welke bekennen dat sy t'huys geen Vrouwen hebben / om Brood en Bischuyt / ja om vry geringer / aanbieden: somtijds geven sy die over om niet / voor een maand / of soo lang men daar aan land blijft: soo sy beswangerd werden / hebben sy haar liever als te voren / het Kind opvoedende tot de Vader daar wederkeert / wien sy het dan schenken tot een morgengaaf / met sijn Moer op den hoop toe. In 't gemeen is 't de Dogters aldaar een eer aldus met de Duytschers verkeert te hebben / en dese werden boven andere gewild van hare Lands-vryers: soo ver is het aldaar gekomen / dat de Hoerery / die buyten het bloed geschied / geen schande meer is / niet tegenstaande de Predikers met allen yver en ernst sig daar tegens kanten. Men kan ligtelijk afnemen hoe ver dese verscheyden sijn van die gene / die den meesten schat stellen in den Maagdom / als Petrus Bemba verhaald in sijn beschrijvingh van Venetien in het seste Boek.

Watmen daar verhandeld.

Sijn seer veyl met hare Dogters.

Nog hoerery daar schande.

De Wijn en het Bier dat sy van d'onse gekogt hebben / bewaren sy niet / maar drinken het uyt onder malkanderen / komende d'een tot den ander / by beurten en om niet; Onder dit suppen verhalen sy hare daden / niet in ordre / maar soo als het haar in den mond valt. Niemand is toegelaten van de Tafel op te staan / om sijn water te maken / maar de Dogter des Huysgesins / of een andere / komt soo haast als yemand wenkt / en houd onder de Tafel de Water-pot / terwijl d'aansittende rogchelen als Swijnen / op dat het geluyd van 't pissen niet soude gehoord werden: De pis uytgegoten hebbende / spoelen sy de Pot weer schoon / en verthoonen haar

Onthalen malkanderen, soo lang haar Wijn en Bier duurt, datse van d'onse gekogt of geruylt hebben.

Haar vreemde grillen ontrent de Gasten.

haar daar mee weer aan Tafel. Die van dese mode niet en houd / gaat by haar voor ongeschikt door. 1563.

De vrienden ontfangen sy met een kus / malkanderen vlijtig beschouwende / of'er geen Luys gevonden werd op haar kleederen (dat by gebrek van Linnen somwijlen geschied); Een Luys siende / nemen sy die met eerbiedigheyd en ontdekking van haar hoofd af; diese werd afgevangen / neemt meede sijn Muts af / en bedankt den Luysevanger / en alsoo eeren sy malkanderen. Vader / Moeder en Kinderen slapen by een / onder een Hairen-kleed / sonder eenig Hooy of Stroo. Sy pissen alle in eenen Pot / waar meede sy des morgens haar aangesigt en handen wassen / en haren mond spoelen: En wat voor reden geven sy hier van / dat het geeft schoonheyd en kragt / en versterkt de senuwen en d'aderen / bewarende de mond en tanden voor vuyligheyd. In geval daar eenige Beesten door het Water of Sneeuw vergaan sijn / (dat dikwils geschied) seggen sy dat die van God geslagt sijn / die houdende van groote waarde.

Hoe sy die ontfangen.

En malkanderen de Luysen afvangen.

Haar slaapplaatsen, en wassen.

Vreemd gevoelen van doode krengen, en daar van een staaltje.

In 't jaar 1564 gingen in een Plaats / genaamd Ackermis, eenige Koeybeesten dwalen / die van veel Sneeuw / en dikke duysternissen overvallen sijnde / niet weer wierden gevonden voor in de Maand April: sy waren lang dood / nogtans ongequetst / nog stinkend: dese deelde men om / een deel kreeg ook den Overste / by welken ik doen woonde; dat derf hy niet afslaan / alsoo een gift te versmaden / onbehoorlijk is / maar hy gaf het aan de armen.

In den Winter onder / voor / en na het Sonstuyten / of de Son-wending (Solstitium hybernum) als de Son is in de tekenen van den Boogschutter, Steenbok, en Waterman, sijnde in de Maanden van November, December, en January, is 't daar geen dag: alleen hebben sy als dan ligt van de Maan en de Sterren / tot dat de Son in 't teeken van Pisces weder keert / 't welk geschied in February: In 't tegendeel in den Somer / als de Son op 't hoogst is / (Solstitium æstivum), en in

Wanneer daar geduerig dag of nagt is.

1563. de teykenen van de Tweelingen, Kreeft en Leeuw, dat is / in de Maanden van May, Juny en July, is daar geen nagt / maar een gedurigen dag. In de Winter houden sy haar veel dagen aan een in 't Bed/en oeffenen haar in 't Schaakspel/ terwijl haar Dienstboden haar de kost voor 't Bed brengen.

Wat sy, soo in d'een als d'andere tijden doen.

In de Lampen branden sy Traan / en hare Kaarssen sijn van Ongel. In February, als de Son boven haren Horisont is / en de dagen langen / beginnen sy te vissen / en vangen een ongeloofiijke meenigte / alsoo de Vissen / die nu drie Maanden lang inde duysternis hebben geswommen / soo haast sy een looden Vis aan een Yser sien / daar na toe swemmen / en soo waar sy het selve maar aan raken / gevangen werden / van welke sy dan de graten uyt doen / en die in de lugt en wind te droogen hangen; uyt het Vet of Ingewand koken sy Oly of Traan. Door de suyvere en drooge lugt / die hier is / werd dese Vis sonder Sout langen tijd voor het bederf bewaard / gelijk ook deselve lugt / of Son / en wind / de verrotting van de Geslagte Beesten afwend.

De lugt, sonder eenig Sout verdroogt en bewaart by hen de vissen en het vleesch voor bederf.

IV. HOOFDSTUK.

Vande Wonderlijke Poelen en Rivieren in *Ysland.*

Daar sijn veel werme Baden.

IN verscheyde Plaatsen / byna door heel Ysland, sijn natuurlijke Badstooven en warme Fonteynen, die met groote meenigte water uytgeven / welk water / als het begind kout te werden / sig boven op Swabelagtig vertoond; in dit heet water / waar in men nauwlijks sijn vinger sonder te branden kan in steeken / sietmen van verre Duykers van een roode couleur, welke / soo gy wilt / naderen / verdwijnen / en soo gy te rug gaat / komen sy weer om; soo doen sy altijd / speelende met den Toekijker / die'er lust toe heeft. Of het waarlijk Duykers sijn / laat ik andere oordeelen.

En wonderlijke Duykers.

In 't Westen van 't Eyland is een groote Poel die seer koud is / geweldig rookt / en alles wat daar in komt in weynig dagen in Steen veranderd: dat nog

Ook Poelen, die al wat'er in komt, in

nog allermeest is te verwonderen / is / dat soo men een Hout in de grond steekt / sal het onderste deel binnen twee dagen in Yser / en het middelste / dat in 't water gestaan heeft / in Steen sijn veranderd / en nogtans dat boven het water / of droog is gebleven / sijn oude gedaante van Hout behouden. Hier van heb ik tweemaal een proef genomen: want als ik het onderste deel / dat de gedaante van Yser had / aan 't vyer had geleyd om 't week te maken / brande het als een Steenkool. Nog sijn digt by de Zee / in een Plaats / die genaamd werd Turloks-haven, twee Fonteynen, d'eene heet / d'andere koud water uytgevende; dit werd door een Goot / aan een daar toe bereyde plaats geleyd en getemperd tot een bequaam Bad / dat seer gesond is. Niet ver van dese is een andere / die een seekere Vogt uytweld / welke de Spaansche-pokken geneest. 1563. Yser of steen veranderen. Een koude en warme Fonteyn by een. Een andere, wiens water de Pokken geneest.

Niet ver van Hafnefort is een Kloof in een Rots / soo diep als een Rivier / soo gy daar in siet merkt gy geen water: maar soo gy daar een Steen inwerpt / sult gy na een half uyr dien hooren vallen / als of hy in een Kopere Pot viel / terstond sal daar water uyt komen / tot dat gemelde Kloof of Put tot boven toe sal vol weesen / sonder over te vloeyen. 't Is het alderklaarste water / dat egter niemand derf smaken of aanroeren. In 't midden van 't Eyland / is een stilstaande Water of Poel / welke een vergiftigen damp uytwaassemt / die alle Vogelen / die'er overvliegen / doodt. Vreemde Rotz. Vergiftige Poel.

V. HOOFDSTUK.

Van de wonderlijke Bergen in *Ysland*.

IN Ysland sijn drie seer wonderlijke Bergen / d'eerste het Kruys, d'ander Sneveltjokkel, en de derde Hecla genaamt: dese klimmen in hoogte tot aan de Wolken / soo dat haar Top of Spits noyt van ymand is gesien; te meer / mids sy altijd met Ys en Sneeuw sijn bedekt. Op deese Bergen Blixemt en Dondert het dagelijks / schoon de Drie wonder hooge Bergen.

Lugt /

1563. Lugt / Weer en Wind / in de naastaanleggende Dalen / lieffelijk en seer gematigt sijn.

De Berg Hecla, en sijn uytwerking.

Hecla legt aan de Zee / en is na het Noorden soo hoog niet als de twee andere / egter heeft hy veel jaren gebrand / maar wat de Stof sy / blijft onbekent / hoewel het gelooffelijk is / dat het swavel is / die daar gevonden en gehaald werd : Deese kan aldaar sijn aangestoken / en gedurig voedsel aan dit vuur verschaffen ; somtijds werpt hy vlammen / dan weer vierig water / nu eens swarte As en Steenen / en dat met sulken gedrungs en meenigte uyt / dat daar door de Son werd verduystert / nog yemand op ses mijlen na / daar ontrent kan woonen. Sommige waaghalsen hebben by eenige tijden / als de wind Zuyden / en daar groote stilte op den Berg was / Steenen van boven neer in de Holen en Diepten afgeworpen / welke in 't afvallen een groot gedrungs en geluyd maakten.

Dwaling van den gemeenen Man, seggende, dat daar de Hel is.

De gemeene Man meent dat de Zielen der verdoemde alhier gepijnigd werden ; en het is gewis / dat hier yslijke Spooken en Gedrogten werden gesien : Soo der ergens een Veldslag is geslagen / d'Yslanders, bysonder die hier omtrent visschen / weeten den dag van de Battailje, alhoewel sy niet weten waar het geschied is / sy sien nogtans / soo sy verhalen / de Duyvelen gaan en keeren / en de Zielen der gedoode met meenighte aanbrengen. Men verhaald van een Visscher / die omtrent Hecla voer ; desen ontmoette een ander Schip / alle beyde hadden sy voor wind / als de Visscher / na Schippers manier / vroeg wie sy waren / en van waar sy quamen ? antwoordde hy / dat hy had den Bisschop van Breemen in sijn Schip / dien hy wonde voeren na Hecla ; en het is bevonden / dat op dien selven dag gemelde Bisschop was gestorven : nogtans wat my aangaat / ik houde dit niet voor al te seeker. Soo yemand verdronken of andersins omgekomen is / verschijnd hy sijn nagelatene vrienden en bekenden met een droevig gelaad ; gevraagd sijnde waar hy heen gaat / en van waar hy komt / seyd hy / na Hecla, om gepijnigd te werden

Spreukje van den Bisschop van Bremen.

Duyvelsche verschijningen.

den van den ombarmhertigen Meester den Duyvel/ en verdwijnd terstond; soo seer sijn dese ellendige van den Satan begoogheld/ dat sy mijnen/ het was de Ziel van den Overledenen. Overmits nu niemand/ als die van sinnen beroost is/ glooven sal/ dat aldaar de Hel is/ mogt men vragen/ waar van daan dien Berg/ die Stoffe komt uyt te braken: als rook/ vlam/ as/ en een meenigte van half gebrande Steenen? Door het vyer werden alle vaste dingen ontdaan of vernietigd/ daarom gelooft men dat de vlammen ophouden als dese ontbreeken. Wat ik hier van gevoele/ sal ik vry uytspreeken/ behoudens eens anders oordeel: Gelijk het seker is/ dat'er gestadig water komt van de vogtigheden die in de Holen der aarde vergaderd werden/ welke daar na uytvloeyen door de Fonteynen; want daar de stof is/ hebt gy de werking: Alsoo is het niet min seker/ dat'er in den buyk der aarde veel bitumineuse, dat is Oly-en Swavelagtige Stoffen sijn/ welke door onder-aardse uytwaassemingen/ dampen en winden aangeblasen/ even als de Smids-koolen door den Blaasbalk/ dese verbaarlijke Rook/ As/ Steenen en Vyer-vlammen uytbraken; waar by komt/ dat door heel Ysland, en bysonder in/ en omtrent desen Berg/ seer veel Swavel is/ en ook gevonden werd. Gelijk ook in de Rivieren des Winters meer water als des Somers is/ en deselve nevens de Fonteynen, by Somer tijd wel verdroogen/ om dat in de Holen der aarde nog water nog uytwaassemingen meer sijn; soo geeft ook desen Berg by wijlen nog vlam nog rook uyt als daar geen brandbare Stoffe is. Maar het sy soo 't wil/ dit weet ik seeker/ en door ondervinding/ dat niemand desen Berg sonder schrik of gevaar kan naderen/ gelijk naderhand sal verklaard werden.

Het jaar als ik daar was/ op den 29 November 1563, omtrent middernagt/ is daar uyt een verschriklijke vlam opgegaan/ die het heele Eyland verligte/ soo dat wy alle seer verbaast/ verwonderd en beangst waren/ wagtende op d'uytkomst.

Die

1563.

Ondersoek na de oorsaak van dien brand.

Den Berg berst op, en verbrand, terwijl den Autheur daar is.

1563. Die haar hier op ontstonden / seyden dat dit ligt quam uyt Hecla: na een uyr beefde en schudde het heele Eyland / als of het uyt sijn plaats wierd gesteld: Op dese Aardbeving is een schrikklijke borst/ met een afgrijslijk gekraak / als of duysenden Kartouwen teffens gelost wierden / gevolgd. 't Is onuytspreeklijk en onbeschrijflijk / hoe vervaarlijk en afschuwelijk dit geweest is: Wy meenden / dat nu de heele Weereld soude vergaan / en dat den jongsten dag voorhanden was: Daar na is bevonden / dat de Zee by de twee mijlen afgeloopen en verdroogd was. Omtrent den eersten July komt het Ys in groote meenigte omtrent desen Berg aandrijven / en blijft daar drie maanden: Men verteld dat de verdoemde Zielen by beurten in de vlammen van den Berg / en in het Ys gepijnigd werden. Soo gy een stuk van dit Ys neemt / in een doek wint / en in een Kist legt / sal het soo lang heel blijven / als het ander nog in Zee is / 't welk als het in Zee verdwijnd / dat ligtelijk in eenen nagt kan geschieden / sult gy het uwe niet meer in uwen Doek vinden / nog ook eenig teken van vogtigheyd sien / alsoo 't den Duyvel niet moeyelijk is dit Ys weg te nemen / sonder dat daar vogtigheyd van overblijft / op dat hy haar in haar over-en ongeloof houden mag. Van dit Ys verhaald ook Olaus Magnus in sijn 11 Boek. Om dat ik nu voorgenomen had alles neerstig t'ondersoeken / ben ik na dit Ys gevaren / hoewel niet sonder vrees / en heb gesien / dat het gesmeeten wierd aan de Rots-steenen; als dan hoorde ik van verre wat / als of men hoorde kermen; daarom meynen d'Yslanders, dat in dit Ys de Zielen der verdoemde werden gepijnigd.

Met beeving van 't geheele Eyland, een agrijselijk gekraak, en schrikkelijke vlam.

Fabeltje van de verdoemde zielen en het Ys.

Ys, dat uyt een kist, sonder nat of vogt na te laten, vetdwijnt.

VI. HOOFDSTUK.

Van de Rijkdommen der *Yslanders*.

Yslanders hebben Graan nog Ooft,

Ik heb gesegt dat Ysland is een rouw Land / daar veel Sneeuws is: daarenboven sijn'er ook veel Steenklippen / alsoo dat in dit Eyland niet eenen Akker is; sy hebben Hoven of Tuynen / weten van

1563.

van Koorn / nog van Appelen / Peeren / Kerssen / of ook eenig ander Ooft / en dat nog het allerongeloofslijkst van allen schijnt / sy gebruyken nog Brood nog Sout / en nogtans hebben sy een goede gestalte en sijn sterk. In 't geheele Eyland is geen Stad / nauwlijks sijn'er twee of drie Huysen by malkander : Sy hebben hare Wooningen by de Zee / om de Visscherye / en ook onder d'aarde om de groote winden / als mede om dat haar daar toe de noodige stoffen ontbreeken : sy hebben / of handelen geen geld / maar wisselen Waar om Waar. In 't Zuyden en byna over 't heele Eyland werd Swavel gebonden / dat daar gehaald werd in groote meenigte / en gesuyverd sijnde / verkoopen sy het om een geringen prijs : Sy hebben nog Goud / Silver of Koper-mijnen ; Yser gebruyken sy wel / alsoo men selden een Man vind / die geen ysere Spijkers in de Sak heeft / om sijn Paards Hoef-ysers aan te hegten. Daar is geen Boom in 't gantsche Eyland / uytgenomen eene soort van Berken-heesters , maar van een Mans lengte hoog / om datse / wegens de swaare Winden niet hooger konnen wassen : sy beginnen na het Somer Sonstuyten ook eerst te groenen : de bladeren daar van sijn soet van reuk : men gebruyktse in de Hutten en Maaltijden tot vermaak. Daar sijn by tijden en wijlen aan komen drijven een groote meenigte van Denne-bomen , die door de sterke Winden ter neer geslagen / met de Golven en het Ys uyt Tartaryen en andere Plaatsen alhier sijn komen aan drijven : welke meest dienen / om Huysen onder d'aarde te maken : want op het aardrijk konnen sy nauwlijks eenige Wooningen / als gesegt is / maken / en dat om de swaare wind / welke ter neer smijt de Paarden / en die'er opsitten. Boter hebben sy in overvloed / en dat om de vettigheyd van het Gras / dat soo ongemeen is / dat men de Beesten somtijds uyt de Weyden moet drijven / op datse van alle groote vetheyd niet komen te bersten : Het is ook van een soeten reuk / soo dat de Vreemdelingen het selve daarom by haar kleederen in hare Ki-

sten

Nog Brood nog Sout.

Nog Stad nog Dorp.

Waar, en hoe sy woonen.

Daar is veel Swavel.

Handelen geld, nog eenig metaal, als yser.

Daar sijn geen Boomen.

Maar wel Denne-Boomen uyt Tartaryen komende aandrijven.

Boter hebben sy in overvloed.

Ook veel en treffelijk Gras.

1563. sien leggen. Sy leggen de Boter / by gebrek van Tonnen / en dat ongesouten / in een hoek van haar Huys / gelijk wy de kalk: Haar Koeyen hebben geen Hoorens; haar Paarden sijn bequamer om Pakken te dragen als te trekken; sy hebben seer groote Schapen / maar geen Varkens of Hoenderen. Wanneer sy in de Winter geen Hooy of Voeder voor de Beesten hebben / voeden sy die met Vissen: sy houden voor haar vermaak seekere ruyge Honden / die natuurlijk sonder Staart en Ooren sijn / welke sy in waarde houden / en dier verkoopen / niet tegenstaande sy hare Kinderen aan yeder / diese begeerd / om niet over geven. Daar sijn ook heele witte Visschen / en witte Beeren / van uytnemende grootte / en Vogelen van verscheyde en ons nog onbekenden aart: Men vint'er witte Ravens / nevens schoone en uytnemende Valken / die seer gesogt werden van de Spaanjaarts en Portugeezen, diese mede voeren in groote meenigte / het welk / als ik hier was / ook geschied is tot mijn voordeel. Sy hebben ook witte Patrijsen: alle haar Rivieren hebben soet water en sijn vol Visschen / als Zalm / Steur / en meer diergelijke. Daar is een Brug te sien van Walvisch-graten: Daar sijn geen gebaande weegen / men gaat maar van het een eynde tot het ander door het Land / even gelijk de Schippers in Zee varen na haar Compas, soo rigten sy haar weg door 't behulp van een Zeylsteen.

Van hare Koeyen, Paarden, Schapen,

Honden,

Witte Visschen en Beeren,

Ravens, Valken,

en Patrijsen.

Hare Rivieren sijn soet en Visch-rijk.

Een Brug van Walvisch-graten.

Omtrent Ysland is de Zee uytnemend diep; daar in sijn Walvisschen van onuytspreeklijke grootte / en nog veel andere Zee-monsters / die van geen Menschen gevangen of gedood konnen werden; hoewel het Ys / door de kragt des winds aangeset / die niet selden tegens de Steen-klippen door dringd: Dusdanigen Monster / dat door de Zee op het Strand was geworpen / wiens lengte was dertig Ellen / en een Spies hoog / heb ik gesien. Van de Walvis-graten of Beenen maken sy haar Huysen en Huysraad: als Stoelen / Banken / Tafels en andere nootsaaklijkheden / die sy soo

Ongebaande Wegen.

Diepe Zee.

Veel Zee-monsters.

Huys en Huysraad van Visch-

soo fraay weten te beschaven / en te bearbeyden / 1563.
datmen het voor Hooir sonde aansien; die in dese
Huysen slapen / segtmen / dat van verdrinken en beenen.
Schipbreuken droomen: Hoewel de Walvisch een
seer groot en verbaarlijk Schepsel is / dat groote Van de
kragt heeft / werd het nogtans van sijn gevreesde Walvisschen haar
vyand / genaamd Orca, sijnde een Zee-monster / vyand.
van gedaante als een verkeert Schip / hebbende op
sijn rug scherpe en lange Vinnen / vervolgd en bestreeden / en eyndelijk door dese Vinnen in het week
des buyks gequetst en gedood.

Daar is nog een ander Monster / wiens Naam Affschounog onbekend is / van gedaante eenigsins na den welijk Zee-Walvisch sweemende: Als dit sijn Kop boven 't Monster.
water uytsteekt / jaagd het den kijker met sijn gesigt sulken schrik aan / dat hy voor dood ter aarden
ploft: dese afgrijslijke kop is vierkant / met vlerblammige Oogen en lange Hoornen: 't welk men
by nagt volkomentlijk kan sien: Het Ligchaam
en de Vinnen sijn pik-swart: Men kan niet schriklijkers schilderen of bedenken: Olaus Magnus meld
mede van dit Beest in sijn xx. Boek, seggende/dat het
lang is 12 Cubiten of Ellen: Een diergelijk Mon- Vermorseld
ster heeft met sijn tanden een Schuytje/ daar in Vis- een Visschers waren / vermorseld; twee daar van verdron- schuyt, soo dat twee
ken / de derde die het Net in sijn handen had / is Visschers
't ontkomen/ drijvende op een Plank / welke het in verdrinken.
mijn tegenwoordigheyd aan den Oversten heeft verteld / seggende dat hy wonderbaarlijk door Gods
hulp was behouden / om sijn Kinderen / die anders
van honger stonden te vergaan / te versorgen; de
andere / seyde hy / hadden geen Kinderen.

Nog werd'er dikwils een ander Zee-monster gesien / en ook gevangen / lang sijnde 10 of 12 Ellen/
't welk sy Hak-al noemen en niets anders als Smeer
is: Dese Vangst gaat wonderlijk toe: sy nemen Hoe sy de
een lange Piek / waar aan sy een twee-hakig yser Visschen
vast maken / en aan het ander eynde een lange vangen.
Koord / die sy neer laten; als nu het Monster
swemd na een Bootje / daar een Mensch in is / als
na sijn Buyd en Roof / quetsen sy het selve met de

1563. Spies / (Harpoen): wanneer nu het Monster sig gequetst voeld / verbergd het sig in de diepte / tot dat het dood bloed / en boven drijft / dan halen de Visschers het met de Koorde na haar / en brengen het aan een groote Yschop of te Land.

Van Zee-honden. Men vind'er ook Zee-honden / welke haren Kop upt het water stekende / blaffen: Hare Jongen / die met haar op 't water speelen / bergen sy wederom in haren buyk / tot dat sy groot werden: Daar sijn Zee-paarden en Koeyen. Het is een wonder dat de Natuur soo konstig is om allerhande Gedierten voort te brengen: Niemand sonde my voor desen hebben konnen wijs maken / dat ik nu met mijn oogen gesien heb / hoewel Aristoteles het voormaals meenigmaal gesegt heeft.

Paarden en Koeyen.

Die van Breemen, Lubek en Hamburg, pleegen met groote meenigte dit Eyland te besoeken / en niet tot haar schade: maar nu is by Placcaat des Konings in Deenemarken afgekondigd / dat niemand van de Duytschen, om Koopmanschap aldaar te drijven / en de Spraak te leeren /. sijn Knegten sal mogen laten overwinteren / gelijk wel voor desen pleeg te geschieden. Door wat gelegenheyd dit is bygekomen / sal ik hier kortelijk verhalen.

Daar mogen geen Duytsche Overwinteren, en waarom.

In 't jaar 1561 overwinterde in Ysland een Borger van Hamburg, genaamd Koenraad Blom; dese was by den Bisschop in Schalholden om Koopmanschap te drijven / en om de Spraak te leeren / de Visschers des Bisschops vinden onderwijlen op het Ys een Eenhoorn / diemen meent aldaar uyt Groenland, daar t'hangs d'Eenhoornen sijn / te sijn gebragt: De Visschers brengen het haren Bisschop / meenende het was een Tand van een Walvisch / niet anders geloofde ook de Bisschop / diese aan Koenraad schenkt / welke hem daarom versogd had: Dese wijser en listiger als d'andere / verkoopt den selven naderhand voor veel duysenden /. tot Antwerpen, 't welk de Koning verstaande / heeft verboden / dat yemand van de Duytsche voortaan meer in Ysland sal mogen overwinteren / 't sy ook om wat oorsaak het soude mogen wesen.

VII. HOOFD-

VII. HOOFDSTUK. 1563.

De Wijse van Regtpleegen by de *Yslanders.*

IN 't midden van 't Eyland is een vermaaklijke Plaats als een Aards-paradijs / bysonder omtrent de Lente-tijd; Hier is wel eer een andere Hecla geweest / waar van de Stof verteerd sijnde / nu een aangename Vlakte is over gebleven / alleen staan der nog de hooge Steen-klippen / waar mede desen Berg eertijds was omringd / uyt twee der welke over malkanderen staande / het water boven uyt springt / en tegens de Klippen weer om stuyt / tot dat het in 't midden van dat aangename Pleyn tot een Rivier te samen vloeyd / en aldaar wederom van d'aarde werd ingeswolgen. Seer lustig Pleyn.

Aan dees Plaats vergaderen sig jaarlijks op den 29 Juny, al die geene / die eenigen twist of geschil hebben / op geen ander als hier / nog op geen andere tijd werd het Regt gehouden. Staande dese vergadering / werden des Konings Bedienden / en Soldaten rondom op de Wagt gesteld: Aan yder is wel toegelaten om daar in / maar niet om weer uyt te treeden / sonder uyt gedrukte toelating van den Oversten. Eerst laat den Oversten des Konings last en bevel in het openbaar lesen / dan spreekt hy van des Konings / en sijn goeden wil tegens d'Eylanders / en begeerd dat yder / sonder aansien van Persoon sal regt spreeken. Dan vertrekt hy na sijn Tent: Als nu de Predicatie gedaan is / gaan de 12 Lochmaders, of Regters sitten op de aarde / houdende elk een Boek / waar in de Regten van 't Eyland / in haar Moeder-taal sijn beschreeven / in hare handen: Als d'aanklagt en verweering sijn gehoord / gaat elk op sijn plaats / en yder Regter slaat neerstig sijn Wet-boek op / en siet het na / want sonder schrijven handelen sy van 't Vonnis / en spreekent ook uyt. Soo dat een saak is / die nader bedenking vereyscht / werd die wel eens eershalven aan den Oversten gebragt / nogtans sul-

Haar Jaarlijksche Regtdag.

Manier van Regtspleegen.

1563. sullen sy hem niet toelaten yets daar in te determineeren of vast te stellen.

D'aanklagten vallen meest over Dievery of Overspel; Men twist aldaar nog om geld / om leenen of Erf-goed: Dit twaalf-tal / onder welke een het Hoofd en de Voorsitter (*Præsident*) is / sijn by haar in groot ontsag en agting. Deese bestellen / beveelen / besluyten / en ondersoeken / omtrent alle saken van 't gemeen: soo in dat jaar eenig boos Feyt of Schelmstuk / 't sy Doodslag / Dievery / of Overspel begaan is; soo yemands Beesten vervoerd sijn / (als dikwils geschied) spreeken sy het Dood-vonnis uyt / waar na de Mis-dadiger / sonder verder Proces, met een Bijl den kop van den Romp werd gehouwen: De Min-schuldige werden voor het Voorhoofd gebrandmerkt / en voorts onder 't getal van Fielten en Schelmen geteld: sommige werden met Roeden gegeesseld: Ik heb gesien dat een Vader is gedwongen geweest sijn Soon te geesselen / en dat daar na de Vader onthoofd wierd: beyde hadden sy Beesten gestolen / en weg gedreeven.

En van Straf-oeffening.

VIII. HOOFDSTUK.

Beschrijving van *Groenland.*

Verhaal van Groenland.

Ysland legd seer lang uytgestrekt: In 't Oosten reykt het aan Noorweegen, in 't Zuyden heeft het de 30 Orcadisse Eylanden / en Schotland, na 't Westen is Groenland, ende na 't Zuyden d'Ys-Zee. Alhoewel ik eerst had voor genomen van Groenland te swijgen / nogtans om dat ik daar geweest / en sommige merkens-waardige dingen daar gesien heb / dagt my goed / die hier by te voegen. Daar was in Ysland in seeker Klooster / genaamd Helgafiel, een Monik gelaten / die blind was / mids nu d'Onder-koning d'Inkomsten daar van ten voordeel van den Koning had aangelegd / leef de dese Monik seer armelijk: Hy was van geboorte uyt Groenland, donker van verf / en bly van ge-

gelaat: desen liet d'Onder-koning tot hem brengen / om uyt hem yets sekers / aangaande den toestand van Groenland, te vernemen: Hy vertelde dat in Groenland een Klooster was van S. Thomas, in 't welke hy gesteeken was / doen hy nog jonk was / en daar na daar weer uyt gehaald door den Bisschop van Groenland, als hy oud was 30 jaren / om met hem te varen in Noorweegen, tot Nidroos by den Aarts-bisschop / onder wien ook de Bisschoppen van Ys-en Groenland stonden / van welke Bisschop van Groenland hy in sijn wederkoomst hier in Ysland, by den Bisschop / die mede een geboren Groenlander was / was gelaten. Dit was / na sijn seggen geschied in het jaar 1546. Voorts seyde hy / dat Groenland aldus genaamd werd / om dat het nimmermeer groend / sijnde 't heele jaar door aldaar soo strenge koude / uytgenomen de Maanden Juny, July, en Augusti, dat sy / hoewel met Boute-vellen bekleed / nogtans niet warm komen werden. t'Huys hebben sy ronde Houten / welke sy gestadig met hare voeten beweegen / en soo haar verwarmen: Daar is overvloed van Visch / daar sijn ook Beeren / witte Vossen / Eenhoornen en Dwergen (Pigmæi): 't Is daar geen dag / voor dat de Son in de Visschen (Pisces) komt. | 1563. | Waar van daan de benaming. | Hoe de Groenlanders sig verwarmen. | Daar sijn witte Vossen, Beeren, Eenhoornen, en Dwergen.

Dese Monik vertelde ons wondere dingen: Hy seyde dat in 't Klooster van S. Thomas, in 't welk hy gewoond had / een Fonteyn was / welke heet en brandend water uyt gaf / hier uyt waren Gooten geleyd tot alle de Cellen van de Monicken / die daar door / als door een Kagchel verwarmd wierden / ook wierd haar spijs door dit water / als by ons door 't vyer / gekookt en reede gemaakt: voorts dat de Muuren van 't Klooster van Biksteen / die uyt diergelijken Berg als Hecla, niet ver van daar / gehaald wierden / waren opgemetseld: Als op dese Bik-steen het voor-gemeld siedent water werd gegooten / word daar uyt een slijkagtige Stof / die haar voor Kalk en Cement diend. Als nu de Monik van den Onder-koning gescheyden | Een seer nuttige Fonteyn.

1563. was / ging ik by hem / en' ondervroeg hem na de Pygmæi of Dwergen / en na andere dingen: Hy kon een weynig Latijn, soo dat hy my konde verstaan / als ik Latijn sprak / maar hy antwoordde my door een Tolk: Hy seyde my / dat de Dwergen de volkomentlijke gedaante van Menschen hadden / maar dat sy tot aan d'uyterste leden der vingeren hayrig waren: dat de Mannetjens Baarden tot aan de knyen hadden: en dat hoewel sy de gedaante van Menschen hadden / sy egter weynig kennis of verstand / of verstaanlijke Spraak hadden / maar bliesen en kakelden als de Gansen: dat ook de Klooster-voogd twee der selve had opgevoet / welke niet lang leefden; Sy leefden in nare en dikke duysternis: dat van haar krijg met de Kraanen verteld werd / was hem onbekend: Haar spijs is Visch en Vleesch: daar sijn geen andere Beesten als Koeyen / Ossen / en Schapen; en ook seer weynig volk. Terstond aan Ysland begind de Ys-Zee, en die spoeld aan Groenland, en het Land der Pigmeen of Dwergen / dat sy nu noemen Nova Zembla, alwaar een Haven is / de witte Zee genaamd / van daar vaardmen sonder verhindering van het Ys / in de Tartarisse Zee.

Van de Pygmæi Dwergen, of Baard-mannetjens.

Nova Zembla.

Als den Onder-koning dit alles / en van de korte Reys na China, van den Monik verstaan had / heeft hy een Schip van den Koning / dat in Ysland overwinterd had / toegerust / en van alles voorsien / soekende d'eer weg te dragen / dat hy sijn Koning den weg na China en Japan had gebaand / 't welk van andere te vooren te vergeefs was begonnen. Dit Schip heeft hy op den laatsten Maart 1564 derwaarts afgesonden / en my / die begeerte had / om mede te varen / bevolen / dat ik alles vlijtiglijk soude na speuren / en op tekenen / ook de Plaatsen / en geleegentheden / met alles wat aanmerkenswaardig was / nauwkeurig waar te nemen. Wy waren in getal 64., soo Deenen als Yslanders sterk / en sijn den 20 April, by een uytstekende Steen-klip in Groenland aangekomen; doen wy geen Haven nog Anker-grond konden vinden / nog ook nader by

Togt na de Weygats, en Tartarisse Zee.

Haar ontmoetingen.

by de Klip dorsten varen / sijn wy 24 Man sterk / 1564.
dog niet sonder gevaar / met de Boot aan Land
gegaan / besoekende of wy ergens een Haven konden
vinden / of Menschen te sien krijgen / ondertusschen
dreef ons Schip in Zee / wy lieten de helft
van ons volk by de Boot / en gingen met ons
twaalfden Landwaarts in; die by de Boot waren
gebleeven / vonden een kleyn Manneke / dat in Vinden een
onmagt was / hebbende een grooten baard / nog kleyn
vonden sy een Schuytjen / dat uyt een Visch-been Mannetje,
gemaakt was / mitsgaders een kromme Haak en een
uyt een Leedere Gordel: Aan dit Scheepje waren wonderlijk
vier Blasen van Visschen gebonden / na het schijnt/ Schuytje.
op dat het niet soude konnen sinken; het Scheepje
was van een seer vreemd en ongesien Maaksel / 't
welk den Onder-koning namaals om sijn vreemdigheyd
aan den Koning heeft gesonden. Soo
schrijft ook Olaus Magnus in sijn eerste Boek / dat'er
een Plaats is in 't midden van Ysland en Groenland,
alwaar Scheepen sijn van Le'er / welke hy
seyd gesien te hebben; maar dit Schuytje geleek
daar geensins na. Van een dit gelijk / schrijft Verhaal
Petrus Bembus in sijn sevende Boek van de Historie van Petrus
van Venetien aldus: Een Fransch Schip / vond Bembus,
in Zee / niet ver van Engelland, een kleyn Schuytje
/ gevlogten van Biesen / en Schorssen van Boomen
/ in 't welke waren seven Menschen / van
middelbare gestalte / donker van verwe / hebbende
breede aansigten / en die getekend met wonderlijke
en drollige littekenen; sy hadden kleederen aan van
Visschc-vellen met verscheyde Spikkelen; droegen
een Kroon op haar hoofd / van een Salm gevlogten
/ als hebbende seven Ooren; sy aaten rauw
Vleesch / en dronken het bloed; hare Spraak was
onverstaanlijk; hier van sijn'er ses gestorven / en
de sevende is levendig by den Koning gebragt. Het
komt met de waarheyd over een / dat dit Scheepjen
met seven Menschen / door het Ys uyt Groenland,
in de Brittannisse Zee sal sijn gesmeeten / te
meer / wijl haar Schuytjen / na de beschrijving van
Bembus, geheelijk met het onse / dat wy alhier

1564. aan Strand hebben gebonden / over een komt. Wy met ons twaalven / gingen al jagende en visſende dolen in een onbekend Land / dat met Sneeuw en Ys was bedekt / en ſagen geen voetſtappen / nog vonden eenige Wooningen van Menſchen / nog bequame Haven / maar de Zee aller weegen beſlooten en beſchanſt met hooge Steenklippen : ons ontmoette egter een groote witte Beer / welke ſig voor ons niet ontſette / nog door ons roepen en tieren kon verjaagd werden / maar quam regt toe op ons aan / als tot een ſeekere Prooy : Als hy nu nader quam / loſten wy op hem twee ſchooten / toen regte hy hem op / en ſtond op ſijn agterſte Pooten als een Menſch / maar met de derde ſchoot viel hy voor ons dood ter neder : ſijn Hupt is naderhand aan den Koning geſonden.

Dooden een witten Beer.

Wy waren met malkander afgeſprooken / dat in geval wy een bequame Haven vonden / of ook ons hare hulp ſoude van nooden weſen / dat wy ſulks met een Vlag / die wy daar toe hadden mede genomen / ſouden te kennen geven ; en ſoo wanneer ſy ons wonden weer roepen / ſouden ſy een Stuk Geſchut afſchieten. Ondertuſſchen quam'er Onweer op / en de Schipper waarſchouwde ons met een ſchoot van 't Geſchut / hy nog eens loſſende / keerden wy met groote moeyte / na drie dagen omſwervens / weer na ons Schip / hebbende de Hupt van den Beer by ons / en ſijn doen gevaren aan de zijde van het Eyland na het Noorden / na het Land der Pygmeen of Nova Zembla , om te ſien / of wy door den mond van de witte Zee ſouden konnen komen in de Tartariſſe Zee ; alwaar men ſegt / datmen kan varen na China en Cathai ; maar belemmerd door het Ys / konden wy niet komen door de Witte Zee : De Reys dan ongedaan en ſteken latende / quamen wy den 16 Juny weer in Ysland aan.

Sijn eyndelijk na lang en moeyelijk omſwerven, onverrigter ſaken weer in Ysland gekeerd.

Hier voren heb ik geſegd / dat alle jaar op den 29 Juny midden in het Eyland d'Yslanders te regt komen. Na onſe wederkomſt trok den Onder-Koning

ning na gewoonte daar na toe / en ik met hem: van de naaste Buuren van Hecla waren aldaar ook sommige gekomen / welke d'Onder-koning eens of tweemaal ten eeten noode: dese verhaalden wonderlijke dingen van dien Berg: Ik was seer begeerig om alles self te sien / weshalven d'Onder-koning my aan haar recommandeerde / en beval / dat sy my aldaar souden geleyden / en al het merkwaardige verthoonen: Hy was een Deensch Edelman / en seer geleerd en mildadig: en waar maar yets sonderlings te sien was / liet hy my voeren / verseld met een Deen en twee Yslanders: wy gingen op reys / voerende de Deen ons goed te Paard na / en bragten vier dagen toe / eer wy tot den Berg quamen / passeerende rouwe / bergagtige / en ongebaande wegen. Omtrent den Berg / en veel mijlen in 't rond / was alles met swarte As / en Biksteen verbuld: d'Yslanders vermaanden my / dat ik niet nader soude treeden: maar na dat ik het Paard had te rug gebragt / dat sy my geleend hadden / en om dat ik alles begeerde te sien / ben ik verseld met den Deen, den Berg opgeklommen / en nader toe getreeden; en hoewel ons in den beginne de vrees had bevangen / soo wilde ik echter van mijn voornemen niet afstaan / nog het gevaar bemerken: van den Deen verlaten / naderde ik door As en Puymsteen hoe langer hoe meer / na den Top des Bergs: daar was doen groote stilte / soo dat ik nog yver nog rook sag: maar terstond / wierd in 't ingewand des Bergs / een afgrijselijk gekraak gehoord / daar ysselijke vlammen van donker blauw couleur opvolgden / welke my door Swavelagtige en leelijke stank by na versmoordden. Ik kon nauwlijks tot mijn agtergebleeven geselschap weder keeren: hier op volgde een sware krankheyd / die my nog lang daar na de gedagtenis van die ysselijke yver-vlammen dede in 't hoofd sweeven. D'Yslanders mijn medegesellen moesten my weg voeren na hare Wooningen / alwaar ik twee heele maanden siek lag: ondertusschen keerde den Deen weerom na den Onder-koning / quam ook by de

[Margin notes: 1564. — Den Autheur besigtigd den Berg Hecla. — Sijn wedervaren aldaar. — Sijn levensgevaar, en sware krankheyd.]

1564. Hamburgers, en dede verslag van ons wedervaren; terwijlen was ik ellendig onder de vreemde Menschen / moetende my op sijn best / met Tweebak / of Biscuyt in Melk geweekt behelpen: Als ik nu in gesontheyd herstеld / tot den Onder-koning weer keerde / waren de Hamburgers, alsoo sy aan mijn wederkomst vertwijffelden / met het bequame Saisoen, sijnde voor den 24 Augusti, na huys gezeyld: Sy hadden voor haar vertrek my den Onder-koning aanbevolen / en tot mijn nooddruft / Beschuyd / Wijn en Bier aan Land gelaten; ik ging dan tot den selven / en wierd beleefdelijk van hem ontfangen / en gehouden: maar alhoewel my niets ontbrak / verdrood my nogtans in dit Land te leven / verwagtende met smerte na een Schip uyt Duytschland. D'Onder-koningh heeft een bequame Woonplaats na 's Lands gelegentheyd niet ver van de Haven Hafnefort, de Plaats werd genaamd Bestede. Omtrent dees tijd was'er Oorlog tusschen Eric Koning van Sweeden, en Frederik de II. Koning van Deenemarken, welke duurde thien jaren: de Deenen hadden verbond met de Lubekkers, welke de lasten des Oorlogs hielpen dragen: Hierom wierden veele Zee-steeden verhinderd na Ysland te varen / soo dat ik tot in 't volgende jaar aldaar moeste blijven: Als ik nu tot den uytgank van Juny gewagt had / en my alle hoop om na Duytschland te keeren was afgesneeden / mids het Schip dat jaarlijks uyt Deenemarken pleeg te varen / ook agterbleef / en wy nu beyde vier maanden gebrek van Brood en Wijn hadden geleeden / quam daar eyndelijk een Portugeezsch Schip / om witte Balken / die sy jaarlijks in groote meenigte na Portugal voeren / aan; als deese souden weerom varen / wilde ik liever met haar na Portugal reysen / als nog een jaar op een Schip uyt Duytschland of Deenemarken wagten: Terwijl nu dese aan den Onder-koning haar Tol betaalden / handelde hy met eenen voor my / met haar over de Reys-kosten / die hy aan haar betaalde / en my / met nog een brave

Moet hem sober behelpen,

en in Ysland overwinteren

1564.

brave Vereering toe / liet heenen varen. Niet ver van des Onder-konings Huys woonde een Predikant / genaamd Jonas, met desen hield ik gemeenschap / soo lang als ik in Ysland was / hebbende ook by hem gelaten mijne Bocken; als ik nu soude 't zeyl gaan / heeft hy in mijn Neusdoek drie knoopen geleyd / en beloofde my goeden wind: seggende wanneer gy sult in Zee weesen / en de Wind u tegen is / ontdoet de knoopen / en gedenkt mijner: Als wy nu gevaren hadden tot den 20 September, en Spaanjen in 't gesigt hadden / quam'er sulken kalmte / datmen in drie dagen geen wind voelde: doen quam my inden sin / dat mijn vriend my gesegd had / en ik maakte een knoop los / een uyr daar na stond de wind op / soetelijk blasende: Ik ontdee de tweede / en ook de derde: Fluks begost de wind lauter op te steken / soo dat wy binnen twee dagen / behouden op de Rivier van Lissabon aanquamen.

Hy trekt met de Valkeniers na Portugal.

Krijgd op de Reys drie knoopen in sijn Neusdoek mede, om wint te maken;

en land eyndelijk aan in Portugal.

E Y N D E.

BLAD-WYSER

der voornaamste Saken in de Scheeps-Togt van *Dithmar Blefkenius* voorkomende.

A.

Ckermis een plaats, daar Koeyen dood gevroren sijnde, byna een half jaar daar na gevonden sijn, nog gequetst nog stinstend, 9

Alebrand, een Bisschop van Bremen, send Schepen uyt, om Ysland te ontdekken, 2

Augsburgsche Confessie wanneer, en door wie in Ysland ingevoerd is, 4

B.

B*Aden* warme sijn veel in Ysland, 10

Beeren sijn wit in Ysland, 16

Bergen in Ysland, ziet *Kruys*, *Sneveltjokkel*, en *Hecla*.

Bisschop van Bremen sterft, en de Ys-

Yslanders worden het gewaar ontrent Hecla, 12
Bisschoppen in Ysland hebben slegte inkomsten, 4
—— De Bisschop van Schalholden steld sig tegen de Reformatie, maar 't bekomt hem qualijk, *ibid.* en 5
Blefkenius, Autheur deser Voyagie, reyst met Hamburger Schepen na Ysland, 1
Boomen sijn niet in Ysland, behalven kleyne Berke-heysters, en Denne-boomen, die egter nog uyt Tartaryen daar komen aandrijven, 15
Bonde, een oproerige Yslander. Siet *Tadde Bonde.*
Bonden wat voor soort van Menschen sijn, 6
Boter hebben de Yslanders in overvloed, 15
—— De Boter word in een hoek van 't Huys gelegt, gelijk by ons de Kalk, 16
Brood-gebrek in Ysland, 15
Brug in Ysland van Walvisch-graten, 16

C.

Christendom in Ysland, wanneer eerst voortgeplant is, en door welke gelegentheyd, 5

D.

Dag en Nagt in Ysland wanneer byna evenlang sijn, 9
Dogters der Yslanders worden aan de Vreemdelingen gegeven, om Hoerery mede te plegen, 8
Dorpen sijn niet in Ysland, nog Steden, 15
Drabbel wat voor een soort van spijse het is, 7
Duykers doen wonderlijke dingen, 10
Duytschers mogen in Ysland niet overwinteren, en waarom, 18
Duyvel verkeert onder de Yslanders, en wektse op wanneerse moeten gaan visschen, 6. 7
—— Duyvelsche verschijningen by den Berg Hecla, en daar ontrent in Zee, 12. 13
Dwergen in Groenland met lange baarden, 21. 22

E.

Edellieden uyt Oost-Vriesland en Bremen, ontdekken Ysland en Groenland, en ontmoeten veele rampen en avonturen, 2. 3
Eenhoornen in Groenland, 21

F.

Finlanders konnen op Zee wind geven, 7
Fonteyn in Groenland, hebbende heet water, waar in de Menschen hare Kost koken, 21
Fonteynen die seer heet sijn, 10
—— Geneesen de Spaansche-Pokken, 11

G.

Gastmalen der Yslanders, en seldsaam onthaal der Gasten, 8. 9
—— De Gasten vangen malkanderen de Luysen af, 9

Geld-

Geld-gebrek in Ysland, en hoe ſy handelen, 15
Graan ontbreekt de Yslanders, 14
Gras is byſonder ſchoon en vet in Ysland, 15
Groenland wanneer, en van wie eerſt ontdekt is, 2. en 20
Groenland waar van daan ſijne noeming heeft, 21
—— Hoe de Groenlanders haar verwarmen, *ibid.*

H.

Hafnefort een voorname Zee-Haven in Ysland, waar gelegen, welke Volkeren daar meeſt komen handelen, en wat voor Waren daar verhandeld worden, 7. 8
Hamburger Kooplieden ſenden twee Scheepen na Ysland, 1
Hecla een brandende Berg in Ysland, en ſijn vervaarlijke uytwerking, 11. 12
—— Dwaling van de gemeene Man, meenende dat onder deſen Berg de Hel is, 12
—— Duyvelſche verſchijningen hier ontrent, *ibid.* en 13
—— Onderſoek na de oorſaak van den brand des Bergs, 13
—— Deſen Berg barſt en brand terwijl onſe Schrijver in Ysland is, met bevinge van het geheele Eyland, afgrijſelijk gekraak en een verſchriklijke vlam, *ibid.* en 14
Hoererey by de Yslanders geen ſchande, gevende ſy ſelfs hare Dogters over aan de Vreemdelingen, om'er by te ſlapen, 8
Hond word in een Poel geworpen, wordende hy daar in veranderd in Yyſer en Steen, 11
Honden ſeer groot, vervolgen de Menſchen aan Land treedende, 2
Honden ſijn in Ysland ruyg, ſonder Ooren of Staart, 16
Huyſen en Huysraad van Viſchgraten, 16. 17

J.

Jonas ſeker Man in Ysland woonende, maakt knoopen in een Neuſdoek, die op Zee los gedaan ſijnde, wind veroorſaken, 27

K.

Kinderen hoe in Ysland opgevoed worden, 7
Koeyen in Ysland ſonder horens, 16
Knopen, drie worden onſen Schrijver in ſijn Neuſdoek gedaan, die los gedaan ſijnde, de wind op Zee doen wakkeren, 27
Krengen werden van de Yslanders hoog geagt, 9
Kruys een wonderlijke Bergh, klimmende tot in de Wolken, 11

L.

Lochmaders wat voor ſoort van Menſchen ſijn, 6
Lugt is ſeer geſond in Ysland, en verdroogd ſonder eenig ſout, en bewaard by hen de Viſſchen en het Vleeſch voor bederf, 10

Luysen te hebben, is by de Yslanders geen schande, 9

M.

Mannetje seer kleyn sijnde, wierd gevonden met een Schuytje, dat uyt een Visch-been gemaakt was, en van onderen op vier Visch-blasen rustte. 23

N.

Nagt en dag wanneer in Ysland byna even lang sijn, 9

Normannen wat voor volkeren, waar van daan gekomen, voor al eer sy in Vrankrijk sijn gevallen, en hare daden, 3

Nova-Zembla beschreven, 22

O.

Olaus Magnus een voornaam Schrijver, beschrijft de grootte van Ysland, 2

Ooft ontbreekt in Ysland, 14

Orca, een Visch, doodende de Walvisschen, 17

P.

Paarden in Ysland, bequamer om pakken te dragen, als te trekken, 16

Patrysen die seer wit en schoon sijn, 16

Paulus Hitfeld brengt de Oproerige Yslanders tot gehoorsaamheyd, ende hersteld de Christelijken Godsdienst, 4

Poelen, geweldig rookende, en al wat'er in komt, veranderd in Steen en Yser, 10. 11

—— Poelen, uytwaassemende vergiftige dampen, die de Vogelen verstikken, *ibid.*

Ptolomaus heeft van een Eyland, *Thule* genoemd, geschreven, word onderfogt of het Ysland is, 2

Pygmai, Baartmannetjen. Siet op *Dwergen.*

R.

Ravens zijn wit in Ysland, 16

Regtspleegen der Yslanders, hoe geschied, 19

Rivieren in Ysland sijn soet en Visch-rijk, 16

Rotz, hebbende een Kloof, van een vervaarlijke steylte, en uytwerking, 11

S.

Schapen zijn in Ysland seer groot, 16

Schrijver deser Reys-beschrijvinge, besigtigt den Berg Hecla, sijn wedervaren aldaar, en sware krankheyd, 25

Slaap-plaatsen der Yslanders, 9

Sneveltjokkel, een wonderlijken Berg, opklimmende tot in de Wolken, 11

Sout-gebrek in Ysland, 15

Spaansche-pokken, hoe in Ysland geneesen worden, 11

Steeden sijn niet in Ysland, nog Dorpen, 15

Straf-oeffeningn der Yslanders, hoe geschieden, 20

T.

Tadde Bonde, een voornaam Yslander, verwekt oproer tegen den Koning van Denemarken, 5

Thule; een Eyland waar van Ptolomæus gewaagt, werd ondersogt, of het Ysland is, 2

Tijden, hoe van de Yslanders in agt genomen worden; en wat sy in de een of andere tijden doen, 10

V.

VAlken fijn wit in Ysland, en van hoogen prijs, 16
—— Worden in Portugal overgebragt, 26
Viſſen, en het *Vleeſch* worden in Ysland niet gesouten, maar de lugt bewaard het voor bederf, 10

W.

WEgen fijn'er niet in Ysland, 16
Windmakers in Ysland, 27
Woldemar, Koning in Denemarken, onder wiens regeering de Yslanders tot het Christendom bekeert fijn, 3. 4
Wooningen der Yslanders fijn feer flegt, 15

Y.

YS word van de Duyvel foodanig behandeld, dat het fonder vogtigheyd na te laten, nietfmelt, maar verdroogt, 14
Ysland, het Ysland befchreven, en veele byfonderheden daar van, 1
—— De grootheyd van dit Eyland, *ibid.* en 2
—— Wie Ysland eerst ontdekt heeft, 2
—— Rampen en Avonturen der geener die Ysland ontdekt hebben, *ibid.* en 3
—— Het Christendom wanneer, en by welke gelegentheyd in Ysland voortgeplant is, 3. 4
—— De Yslanders worden oproerig, willende het Christendom uytroeyen, worden egter weder gestilt, 5
—— Driederley foort van voorname Inwooners in Ysland, 6
—— Derfelver opgeblafentheyd, *ibid.*
—— Opvoedinge harer Kinderen, 7
—— Hare wijfe van fchrijven, en dagelijks werk, *ibid.*
—— Leven feer lang, *ibid.*
—— d'Yslanders hoe malkanderen onthalen, 8

Z.

ZEe is feer diep ontrent Ysland, 16
Zee-Honden die blaffen, 18
Zeemonſters van een afgrijflijke en vervaarlijke gedaante, 16. 17
Zielen der overleedenen worden van de Yslanders geloofd onder den Berg Hecla, daar fy geloven de Hel te wefen, van den Duyvel gepijnigt te worden, 13. 14

EYNDE.

